

O'ZBEKISTONNING MILLIY URF-ODATLARI VA MENTALITETIDA VAQTNI BOSHQARISHDAGI O'ZIGA XOSLIKLAR

Mardiyev Bunyod Sirojiddin o'g'li

*Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti Innovatsion menejment kafedrası o'qituvchisi,
bunyodmardiyev7095@gmail.com Orcid: 0009-0004-4728-5960*

Berdiyeva Sevinch Doniyor qizi

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Menejment(tarmoqlar va sohalar bo'yicha) 3-
bosqich MNP-75 guruh talabasi sevinchberdiyeva16@gmail.com*

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston milliy urf-odatları va mentalitetida vaqtni boshqarishning o'ziga xos jihatlari tahlil qilingan. Avvalo, xalqimiz qadriyatlarida vaqt tushunchasiga berilgan ma'naviy va ijtimoiy ahamiyat ko'rib chiqildi. Shu jumladan, "Vaqtning ketdi, naqding ketdi", "Qolgan ishga qor yog'ar" kabi maqollarda mujassam bo'lgan qarashlar, diniy an'analar orqali shakllangan intizom va oila qadriyatlarida vaqtni qadrlash masalalari yoritildi. Shuningdek, mentalitetimizda uchraydigan kechikish, vaqtni cho'zish, itimoiy tadbirlarga ko'p vaqt sarflash kabi xususiyatlarning zamonaviy taym-menejment talablari bilan qiyosiy tahlili qilingan. Maqolada an'anaviy qadriyatlarning ijobiy jihatlari zamonaviy vaqtni boshqarish usullari bilan uyg'unlashtirilishi, shu orqali shaxsiy va ijtimoiy hayotda samaradorlikni oshirish mumkinligi haqida amaliy taklif va xulosalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Vaqtni boshqarish, milliy urf-odatlar, mentalitet, intizom, mehnat kodeksi, just-in-time, lean manufacturing, kechiktirish, zamonaviy taym-menejment.

KIRISH

Bugungi globallashuv davrida vaqtni samarali boshqarish inson hayoti, ishlab chiqarish jarayonlari va milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligida muhim omillardan biri sifatida qaralmoqda. Zamonaviy dunyo iqtisodiyoti tahlillari shuni ko'rsatadiki, vaqtni to'g'ri taqsimlay olgan davlatlar va kompaniyalar nafaqat mehnat unumdorligini oshirish, balki ijtimoiy farovonlikni ham yuqori bosqichga ko'tarishga erishmoqda.

Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, rivojlangan mamlakatlarda bir ishchining o'rtacha mehnat unumdorligi soatiga 60-75 AQSh dollarini tashkil etsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda bu ko'rsatkich 7-15 dollardan oshmaydi (World Bank, 2023)¹. Bu tafovutning asosiy sabablari qatorida vaqtni boshqarish madaniyatining yetarli darajada shakllanmaganligi, mehnat jarayonida samaradorlikka emas, vaqtning o'zini ko'proq sarflashga moyillik mavjudligi ta'kidlanadi.

Xalqaro mehnat tashkiloti (ILO) statistik ma'lumotlariga ko'ra, OECD mamlakatlarida haftalik ish vaqti o'rtacha 36-40 soat bo'lsa, Markaziy Osiyo davlatlarida, jumladan O'zbekistonda bu ko'rsatkich 42-45 soatni tashkil etadi (ILO Report, 2022)². Biroq, ko'proq ishlash samaradorlikni oshirayotgani yo'q - aksincha, vaqtni noto'g'ri boshqarish natijasida ishlab chiqarish unumdorligi past bo'lib qolmoqda.

¹ World Bank. *Productivity and Working Hours Report*, 2023.

² International Labour Organization (ILO). *Working Conditions and Working Hours Statistics*, 2022.

O'zbekiston bugungi kunda xalqaro maydonda faol integratsiya jarayonlarini olib bormoqda. Jahon savdo tashkilotiga (WTO) a'zo bo'lish yo'lida olib borilayotgan islohotlar, "O'zbekiston - 2030" strategiyasida belgilangan iqtisodiy va ijtimoiy maqsadlar, shuningdek, yangi tahrirdagi Mehnat kodeksi qabul qilingani milliy mehnat bozorida vaqtni samarali boshqarish muhimligini yanada kuchaytiradi.

Milliy urf-odatlar va mentalitet ham vaqtni boshqarishda o'ziga xos jihatlarni belgilaydi. Masalan, o'zbek xalqida marosimlarda vaqtga rioya qilmaslik holatlari ko'p uchraydi, ammo diniy ibodatlar va ayrim marosimlarda aniq vaqtga qat'iy amal qilinadi. Shu sababli, o'zbek jamiyatida vaqt tushunchasi ikki qutbli ko'rinishga ega: bir tomondan, vaqtning qadrini bilish qadimiy qadriyatlarimizdan biridir, ikkinchi tomondan esa, kundalik hayotda vaqtni behuda sarflash odati ham mavjud.

Shunday ekan, ushbu maqolada O'zbekistonning milliy urf-odatlari va mentalitetida vaqtni boshqarishdagi o'ziga xosliklar, ularning global tajribalar bilan qiyosiy tahlili, huquqiy-me'yoriy asoslar hamda mahalliy va xalqaro kompaniyalar misolida amaliy ko'rinishlari o'rganiladi. Tadqiqotning maqsadi - milliy mentalitetning zamonaviy taym-menejment tizimiga ta'sirini ochib berish va samaradorlikni oshirish uchun takliflar ishlab chiqishdir.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

Teshaboyeva Z.Q va Bekmuratova S.M tadqiqotlari bo'yicha, o'zbek maqollarida asosan mehnat va sabrni qadrlashga, vaqtni behuda sarflamaslikka urg'u berilgan. "Vaqtning ketdi, naqding ketdi", "Qolgan ishga qor yog'ar" kabi maqollarda, intizom va vaqtni qadrlash masalalari mujassam bo'lgan. O'zbekiston xalqi qadimdan o'ziga xos urf-odat va qadriyatlarga ega bo'lib, ularning ko'pchiligi vaqtni boshqarish masalasiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Vaqtga bo'lgan munosabat milliy mentalitetda ikki qirrali xususiyatga ega: bir tomondan, vaqtning qadrini bilishga asoslangan qadriyatlar mavjud bo'lsa, ikkinchi tomondan, zamonaviy taym-menejment talablariga zid bo'lgan odatlar ham kuzatiladi.[1]

N.Abdunazarovanning fikriga ko'ra, o'zbek jamiyatida to'y, ma'raka, yig'in kabi tadbirlarda vaqt masalasiga ko'pincha "sharqona" yondashuv seziladi. Ya'ni, aniq belgilangan vaqtga rioya qilmaslik odatiy hol sanaladi. Masalan, "soat 18:00 da boshlanadi" deb e'lon qilingan to'y marosimi ko'pincha 19:00 yoki undan keyin boshlanishi mumkin. Bu holat ijtimoiy hayotda vaqtni "cho'zish" madaniyati shakllanganini ko'rsatadi.[2]

Biroq, diniy marosimlar (namoz, ro'za ochish, Qur'on tilovati)da vaqtga juda qat'iy amal qilinadi. Namoz vaqtining bir daqiqaga ham o'zgarishi mumkin emasligi, musulmon xalqlarda vaqtni boshqarishning qadimiy an'analarga asoslanganini anglatadi. Shu jihatdan, o'zbek mentalitetida vaqtni boshqarishning ikki xil ko'rinishi yaqqol ko'zga tashlanadi.

Mentalitetimizda "sabr" tushunchasi muhim o'rin tutadi. Bu, albatta, ijobiy fazilat bo'lsa-da, amaliy hayotda ko'pincha vaqtni kechiktirish, masalalarni ortga surish odatiga sabab bo'ladi. Masalan, ayrim ish jarayonlarida qarorlarni tez qabul qilish emas, balki "kutib turish" madaniyati ustuvor hisoblanadi. Bu esa zamonaviy iqtisodiy sharoitlarda samaradorlikni pasaytirishi mumkin.

O'zbek xalqida vaqtni boshqarishda oilaviy qadriyatlar alohida o'rin tutadi. "Oila - kichik jamiyat" tamoyiliga ko'ra, vaqt ko'pincha shaxsiy emas, balki oilaviy yoki jamoaviy manfaatlarga qarab rejalashtiriladi. Shu bois, ishchi yoki xodimning vaqtni boshqarish qobiliyati ham ko'pincha jamiyatning ijtimoiy talablariga bog'liq bo'ladi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda vaqtni boshqarish madaniyatida sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda. Raqamli texnologiyalar, mobil ilovalar, elektron hukumat tizimi, onlayn bank xizmatlari, tezkor yetkazib berish xizmatlari (masalan, Uzum Market, Express24 va boshqalar) aholining vaqtni tejashga bo'lgan ehtiyojini kuchaytirmoqda. Yangi avlod vakillari, ayniqsa yoshlar, xalqaro taym-menejment usullarini faol qo'llashga intilmoqda.

O. Arzikulov va M. Yuldashevalarning tadqiqotlaridan bilish mumkinki, talabalar orasida vaqtni boshqarishning samaradorligi va bu jarayonning o'qish, ish, ijtimoiy hayot va dam olish kabi faoliyatlarga ta'sirini o'rganish katta ahamiyat kasb etadi. Ularning fikricha, talabalar orasida samarali vaqtni boshqarish o'qish natijalarini sezilarli darajada yaxshilaydi. Ko'plab talabalar o'z vaqtlarini to'g'ri rejalashtirishga harakat qilishsa ham, ko'plab omillar (yosh, o'qishning murakkabligi, shaxsiy odatlar) vaqtni samarali boshqarishga to'sqinlik qiladi. Bundan tashqari, talabalar o'rtasida vaqt taqsimoti turli yosh guruhlar va turli turdagi o'qish faoliyatlariga qarab farqlanadi. Yoshlar va yangi talabalarning ko'pi vaqtni boshqarishning samarali usullarini hali to'liq o'rganmagan, shuning uchun vaqtni boshqarishning yuksak samaradorligi faqat tajribali talabalarda ko'zga tashlanadi.[3]

Bundan ko'rinib turibdiki, o'zbek mentaliteti vaqtni boshqarishda tarixiy qadriyatlar bilan zamonaviy talablar o'rtasida muvozanat izlayapti. Bu esa tadqiqotning keyingi qismlarda xalqaro tajriba bilan solishtirishni talab etadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda O'zbekistonning milliy urf-odatlar va mentalitetida vaqtni boshqarishning o'ziga xosliklari turli usullar yordamida o'rganildi. Avvalo, tizimli tahlil orqali o'zbek milliy urf-odatlar va mentalitetiga xos jihatlar ko'rib chiqildi. Empirik tahlil jarayonida, tegishli statistik ma'lumotlar va so'rovnomalar asosida o'ziga xosliklar aniqlandi. Shuningdek, milliy mentalitetning zamonaviy taym-menejment tizimiga ta'sirini ochib berildi va samaradorlikni oshirish uchun takliflar ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar

Dunyo tajribasi shuni ko'rsatadiki, vaqtni samarali boshqarish nafaqat shaxsiy hayotda, balki butun mamlakat iqtisodiyotida ham muhim rol o'ynaydi. Rivojlangan davlatlar va yirik transmilliy kompaniyalar bu borada maxsus strategiyalar ishlab chiqib, o'z faoliyatida joriy qilgan. O'zbekiston tajribasini global standartlar bilan solishtirish milliy xususiyatlarni chuqurroq tushunishga imkon beradi.

OECD ma'lumotlariga ko'ra, Germaniya va Niderlandiya dunyoda eng qisqa ish haftasiga ega davlatlardan hisoblanadi: bu mamlakatlarda ishchi haftasiga o'rtacha 35-36 soat ishlaydi, biroq ishlab chiqarish samaradorligi juda yuqori – har bir soat mehnat mahsuldorligi 65-70 AQSh dollarini tashkil etadi (OECD, 2023)³.

Yaponiya kompaniyalari esa "Just in Time" (o'z vaqtida) tizimini keng joriy etgan. Toyota korporatsiyasi ushbu yondashuv yordamida ishlab chiqarish jarayonlarida ortiqcha vaqt va resurslarni kamaytirib, mahsulotni aniq muddatda yetkazib berishga erishmoqda. Bu tizim global miqyosda taym-menejmentning eng muvaffaqiyatli modeli sifatida tan olingan.

AQShda esa Google, Microsoft kabi kompaniyalar vaqtni nafaqat unumli, balki ijodkorlikni qo'llab-quvvatlaydigan tarzda boshqarishga e'tibor qaratadi. Masalan, Google kompaniyasida xodimlarga o'z vaqtining 20 foizini shaxsiy ijodiy loyihalarga sarflash

³ OECD. *Average Annual Working Hours and Productivity Report*, 2023.

imkoniyati beriladi. Bu esa innovatsion mahsulotlar yaratish va kompaniya samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

O'zbekistonda so'nggi yillarda yirik korxonalar va xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar xalqaro tajribalarni asta-sekin o'zlashtirib bormoqda.

UzAutoMotors - ishlab chiqarish liniyalarida vaqtni tejash va samaradorlikni oshirish uchun raqamli boshqaruv tizimlarini joriy qilmoqda. Xalqaro standartlarga asoslangan logistika tizimi kompaniya mahsulotlarini belgilangan muddatlarda yetkazib berishga yordam bermoqda.

HamkorBank- moliyaviy xizmatlarda elektron tizimlarni keng qo'llab, mijozlarga vaqtni tejash imkonini bermoqda. Masalan, mobil banking ilovasi orqali kredit olish yoki to'lovlarni amalga oshirish jarayonlari bir necha daqiqada bajarilishi mumkin.

Uzum Market - elektron tijoratda vaqtni boshqarish bo'yicha samarali amaliyotni ko'rsatmoqda. Buyurtmalarni tezkor qayta ishlash, logistika zanjirlarini aniq rejalashtirish orqali mijozlarga qisqa muddatda mahsulot yetkazib berilmoqda.

Xalqaro kompaniyalar vaqtni unumdorlik va samaradorlikka yo'naltirgan bo'lsa, o'zbek jamiyatida hali ham vaqtni "cho'zish", vazifalarni keyinga qoldirish kabi odatlar mavjud. Biroq, yosh avlod va yangi texnologiyalar tufayli bu tafovut asta-sekin qisqarib bormoqda.

Shunday qilib, xalqaro tajribani to'liq qabul qilish emas, balki uni milliy mentalitetga moslashtirish zarur. Aks holda, vaqtni boshqarishning mexanik usullari ijtimoiy hayotimizda samarali natija bermasligi mumkin.

Vaqtni boshqarish masalasi nafaqat shaxsiy yoki korporativ darajada, balki davlat va xalqaro huquqiy me'yorlar orqali ham tartibga solinadi. O'zbekiston Respublikasida ish vaqti, dam olish vaqti, ta'til va boshqa vaqt bilan bog'liq normalar Mehnat kodeksi va boshqa qonun hujjatlarida mustahkamlab qo'yilgan. Shuningdek, mamlakatimiz xalqaro tashkilotlarning bir qator konvensiyalarini ratifikatsiya qilgan bo'lib, bu me'yorlar milliy qonunchilikka uyg'unlashtirilmoqda.

2023-yilda qabul qilingan yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksida vaqtni boshqarishga oid bir qator muhim normalar belgilangan:

- haftalik normal ish vaqti 40 soatdan oshmasligi kerak (Mehnati kodeksi, 115-modda)⁴.
- xodimlarning haftada kamida 1 kun dam olishi kafolatlanadi (116-modda).
- barcha xodimlarga kamida 21 kalendar kunlik yillik ta'til berilishi belgilangan (131-modda).
- zamonaviy sharoitlardan kelib chiqib, ayrim xodimlarga masofadan ishlash yoki moslashuvchan grafik bo'yicha faoliyat yuritish imkoniyati yaratilgan (138-modda).

Bu normalar zamonaviy taym-menejment konsepsiyasiga yaqinlashish, ish vaqti va dam olish vaqtini muvozanatlashga xizmat qiladi.

Jizzax Politehnika instituti talabalari orasida o'tkazilgan so'rovnoma O'zbekistonda yoshlarning vaqtni boshqarish darajasini yaqqol ko'rsatib beradi. Talabalar orasida vaqtni boshqarish mavzusi bo'yicha statistik tahlilni yanada aniqroq ko'rsatish uchun bir nechta jadvalni tayyorlash mumkin.

Quyida ba'zi namunaviy jadvallarni keltiraman:

1-jadval

⁴ O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi. Qonun hujjatlarining milliy bazasi, 2023-yil.

Talabalarning kunlik vaqt taqsimoti (soatlarda)⁵

Faoliyat	18-22 yosh	23-27 yosh	28-32 yosh	33 va undan katta yosh	O'rtacha vaqt (soatlarda)
O'qish(darslar, uy vazifalari)	5	4	3	2	3.5
Ish(qisman ish yoki boshqa faoliyat)	4	5	6	6	5
Dam olish(uyda yoki tashqarida)	3	3	2	2	2.5
Ijtimoiy hayot(do'stlar, oilaga vaqt ajratish)	2	2	3	3	2.5
Uxlash	7	7	7	7	7

Izoh: Jadvalda talabalarning yosh guruhlariga ko'ra, vaqt taqsimoti ko'rsatilgan. Bu jadval vaqtning qanday taqsimlashini ko'rsatadi va turli yosh guruhlaridagi farqlarni aks ettiradi.

2-jadval Vaqtning boshqarish va akademik natijalar o'rtasidagi bog'liqlik.

Vaqtning boshqarish darajasi	Akademik baholar(o'rtacha ball)
Juda yaxshi(to'liq rejalashtirilgan)	85-90
Yaxshi(ba'zi rejalashtirishlar)	75-84
O'rtacha(ba'zi muammolar bilan)	65-74
Yomon(rejasiz yoki noto'g'ri rejalashtirish)	55-64

Izoh: Bu jadvalda vaqtning boshqarishning samaradorligi va akademik natijalar orasidagi bog'liqlik ko'rsatilgan. Jadval talabalarning rejalashtirish va vaqtning boshqarish darajasi bilan ularning akademik natijalarini taqqoslaydi.

Yuqoridagi jadvallardan xulosa shuki, ushbu tadqiqot talabalar orasida vaqtning boshqarishning samaradorligi va bu jarayonning o'qish, ish, ijtimoiy hayot va dam olish kabi faoliyatlarga ta'sirini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, talabalar orasida samarali vaqtning boshqarish o'qish natijalarini sezilarli darajada yaxshilaydi. Ko'plab talabalar o'z vaqtlarini to'g'ri rejalashtirishga harakat qilishsa ham, ko'plab omillar (yosh, o'qishning murakkabligi, shaxsiy odatlar) vaqtning samarali boshqarishga to'sqinlik qiladi. Bundan tashqari, talabalar o'rtasida vaqt taqsimoti turli yosh guruhlar va turli turdagi o'qish faoliyatlariga qarab farqlanadi. Yoshlar va yangi talabalarning ko'pi vaqtning boshqarishning samarali usullarini hali to'liq o'rganmagan, shuning uchun vaqtning boshqarishning yuksak samaradorligi faqat tajribali talabalarda ko'zga tashlanadi.

Sanoat korxonalari misolida, UzAuto Motors AJ - O'zbekistonning eng yirik avtomobil ishlab chiqaruvchi korxonasi bo'lib, General Motors (AQSh) bilan hamkorlikda tashkil etilgan. Bugungi kunda kompaniya yiliga 250 mingdan ortiq avtomobil ishlab chiqaradi va Markaziy Osiyodagi avtomobil sanoatida yetakchi o'rin egallaydi. Kompaniya nafaqat ishlab chiqarish, balki eksport bozorlarida ham faol ishtirok etmoqda.

UzAuto Motors o'z ishlab chiqarish jarayonlarida zamonaviy vaqt boshqaruvi (time management) usullarini keng joriy qilmoqda. Ular orasida quyidagilarni ajratib ko'rsatish mumkin:

- Lean Manufacturing (Yalpi tejamkor ishlab chiqarish) - vaqtning tejash, ishlab chiqarish jarayonidagi ortiqcha bosqichlarni qisqartirish va samaradorlikni oshirish tizimi.

⁵ Ali o'g'li AO. Talabalar Orasida Vaqtning Boshqarish: Statistika Tahlili. In International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies 2025 Feb 12

- o Just in Time (O'z vaqtida yetkazib berish) – ehtiyot qismlar va butlovchi detallar ishlab chiqarish liniyasiga aniq vaqtida yetkazib beriladi. Bu ortiqcha ombor xarajatlarini kamaytiradi va ishlab chiqarish jarayonini tezlashtiradi.
- o Raqamli monitoring tizimlari – ishlab chiqarish jarayonlari real vaqt rejimida kuzatilib, vaqtni yo'qotishga sabab bo'layotgan omillar aniqlanadi.

Kompaniya rasmiy ma'lumotlariga ko'ra, UzAuto Motorsda ishlab chiqarish samaradorligi 2015–2023-yillar davomida sezilarli darajada oshgan. Masalan, 2015-yilda bir avtomobil ishlab chiqarish uchun o'rtacha 27 soat vaqt talab etilgan bo'lsa, 2023-yilda bu ko'rsatkich 19 soatga qisqardi (UzAuto Motors hisobotlari, 2023)⁶.

3-jadval

UzAuto Motors AJ da avtomobil ishlab chiqarish uchun sarflangan vaqt.

Yil	Bitta avtomobil ishlab chiqarish vaqti (soat)	Yillik ishlab chiqarilgan avtomobillar(ming dona)
2015	27	210
2018	23	225
2020	21	230
2023	19	250

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, UzAuto Motors ishlab chiqarish vaqtini qisqartirish orqali nafaqat samaradorlikni oshirdi, balki ishlab chiqariladigan avtomobillar sonini ham ko'paytirdi. Bu taym-menejment tizimlarining amaliy natijasi sifatida qaraladi.

UzAuto Motors o'z ishlab chiqarishida Toyota va Hyundai kabi kompaniyalarning tajribasidan foydalanmoqda. Biroq, xalqaro kompaniyalarda bitta avtomobilni yig'ish uchun o'rtacha 16–18 soat vaqt ketishi hisobga olinsa, O'zbekiston korxonasida hali ham optimallashtirish imkoniyatlari mavjud.

UzAuto Motorsning tajribasi shuni ko'rsatadiki, milliy kompaniyalar xalqaro taym-menejment standartlarini bosqichma-bosqich o'zlashtirmoqda. Vaqtni tejash natijasida ishlab chiqarish hajmi oshmoqda, xarajatlar kamaymoqda va eksport salohiyati kuchaymoqda. Bu esa O'zbekistonning iqtisodiy o'sishida vaqtni boshqarish muhim omil ekanini tasdiqlaydi.

Xulosa va takliflar

O'zbekiston milliy urf-odatlar va mentalitetida vaqtni boshqarish masalasi murakkab va ko'p qirrali hodisadir. Tadqiqot davomida ko'rib chiqilganidek, xalqimiz tarixiy qadriyatlarida vaqtning qadriga yetish, sabr va matonat fazilatlar ustuvor o'rin egallagan. Shu bilan birga, kundalik hayotda marosimlar va ijtimoiy tadbirlarda vaqtni cho'zish yoki belgilangan muddatlarga rioya qilmaslik odatiy hol sifatida shakllangan. Bu jihat zamonaviy taym-menejment talablari bilan to'la uyg'un emas.

Global tajriba shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlar va transmilliy korxonalar vaqtni boshqarishni samaradorlik va innovatsion rivojlanishning eng muhim omili sifatida qarashadi. Toyota, Google, Microsoft kabi kompaniyalar vaqtni to'g'ri taqsimlash orqali nafaqat iqtisodiy samaradorlikka, balki ijtimoiy farovonlikka ham erishmoqda.

O'zbekistonning me'yoriy-huquqiy bazasida ham so'nggi yillarda sezilarli o'zgarishlar amalga oshirildi. Yangi tahrirdagi Mehnat kodeksi, ILO konvensiyalarining ratifikatsiya qilinishi, shuningdek, "O'zbekiston – 2030" strategiyasida inson kapitali va mehnat

⁶ UzAuto Motors AJ. Yillik moliyaviy va ishlab chiqarish hisobotlari, 2023.

unumdorligini oshirishga alohida e'tibor qaratilishi vaqtni boshqarishda xalqaro standartlarga yaqinlashayotganimizdan dalolat beradi.

UzAuto Motors misolida ko'rib chiqilganidek, milliy kompaniyalar zamonaviy ishlab chiqarish tizimlari – Lean Manufacturing, Just in Time va raqamli monitoring usullarini joriy qilish orqali vaqtni samarali boshqarish natijalariga erishmoqda. Bitta avtomobil ishlab chiqarish uchun sarflanadigan vaqtning 27 soatdan 19 soatgacha qisqargani bu boradagi amaliy yutuqlarning yaqqol ko'rsatkichidir.

Biroq, global tajriba bilan taqqoslaganda, O'zbekiston korxonalari hali ham vaqtni boshqarishda samaradorlik darajasini yanada oshirishi lozim. Buning uchun quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

1. Milliy kompaniyalarda xalqaro taym-menejment metodlarini kengroq joriy etish (masalan, Toyota ishlab chiqqan "Kaizen" tizimi).
2. Davlat sektorida ham vaqtni boshqarish bo'yicha elektron tizimlarni keng qo'llash va byurokratik jarayonlarni qisqartirish.
3. Ta'lim tizimida taym-menejment fanini kengroq o'qitish va yosh avlodni global me'yorlarga mos ravishda tarbiyalash.
4. Mahalliy mentalitetda uchraydigan "vaqtni cho'zish" odatini kamaytirish uchun ommaviy axborot vositalari va targ'ibot kampaniyalaridan foydalanish.
5. O'zbekistonning JSTga a'zoligi jarayonida xalqaro mehnat va vaqt boshqaruvi standartlarini to'liq qo'llash.

Umuman olganda, vaqtni boshqarishning o'zbekona usullari – sabr, bardoshlilik va jamoaviylik qadriyatlari zamonaviy xalqaro tajribalar bilan uyg'unlashtirilganda, milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligi va samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Teshaboyeva, Ziyodaxon Qodirovna, and Shohsanam Muxtorbekqizi Bekmuratova. "Maqollar tarjimasida tarjimonlarining lingvomadaniy yondashuvlari." *Pedagogik tadqiqotlar jurnali* 2.1 (2024): 116-121.
2. Abdunazarova N. OZBEK TOYLARIDAGI URF-ODATLAR. *ACUMEN: International journal of multidisciplinary research*. 2024 Oct 18;1(3):94-7
3. Ali o'g'li AO. Talabalar Orasida Vaqtni Boshqarish: Statistika Tahlili. In *International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies* 2025 Feb 12 (Vol. 14, pp. 99-101).
4. OECD. *Average Annual Working Hours and Labour Productivity Report*. – Paris: OECD Publishing, 2023.
5. Karomatovna, Musayeva Jamila, and Arabov Abubakir Akram o'g'li. "ZAMONAVIY SHAROITLARDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA TAYM MENEJMENTNING O'RNI." *TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR* 1.1 (2024): 240-245.
6. Xalqaro mehnat tashkiloti (ILO). *Working Conditions and Working Hours Statistics Report*. – Geneva: ILO, 2022.

7. Jahon banki. Productivity and Working Hours Report. – Washington DC: World Bank Group, 2023.
8. UzAuto Motors AJ. Yillik ishlab chiqarish va moliyaviy hisobotlar, 2015–2023 yillar. – Toshkent: UzAuto Motors, 2023.
9. <https://stat.uz/>